

LIJEČNICI, APOTEKARI I BRIJAČI AUTONOMNOG SPLITA

DUSAN BERIĆ

U znak poštovanja i zahvalnosti.
Doc. Dru. Vanji Tommaseu.

Tek od četvrtog decenija XIV. vijeka pa dalje sačuvan je djelomično arhiv stare autonomne splitske komune, pa prema tome ne možemo, izuzev nekoliko šturih podataka, ništa detaljnije reći o zdravstvu, pa tako i o liječnicima, apotekarima i brijačima autonomnog Splita prije XIV. vijeka. Zdravstvene prilike uglavnom su iste kao i u drugim našim primorskim gradovima, a svega nekoliko zdravstvenih propisa nalaze se u Percevalovoj redakciji splitskog Statuta iz 1312. godine, dopunjenog naknadnim reformacijama u toku XIV. vijeka, pa do konačnog pada pod Veneciju 1420. godine.

Vjerojatno je za vrijeme haranja raznih bolesti u Splitu prije poznate kuge krajem 1348. i početkom 1349. godine, kada je, kako kaže u svojoj hronici Marin A. Cuthais, malo tko »mogao da nabroji sve nebrojene žrtve, što ih je u malo vremena progutala ova strahovita pošast«,¹ nastala odredba, koja je strogo zabranjivala ljubiti mrtvacu, te našla svoje mjesto u Statutu,² kao i zabrana držanja svinja u gradu u vremenu od Krnevala do Svih svetih,³ a što je kasnije na sjednici Velikoga vijeća 19. septembra 1358. ublaženo na taj način, da onaj, koji hoće držati svinje u gradu, mora ih držati zatvorene u kući,⁴ pa je kao odredba ušla u knjigu Reformacija splitskog Statuta.⁵

Nije mi namjera govoriti o zdravstvenim propisima splitskog Statuta uopće,⁶ nego ćemo se zadržati samo na onim propisima, koji se odnose na liječnike i apotekare. U jednom paragrafu govor je o liječničkom honoraru, koji je liječnik imao prava primiti, ako izliječi bolesnika, a ako bi se bolest povratila najdalje kroz 15 dana, onda nije mogao dobiti ugovorenu

¹ Šišić F., Kuga u Splitu 1348., Liječnički vjesnik (Zagreb) 53/1931., br. 4, str. 400.

² Hanel J. J., Statuta et leges civitatis Spalati, MHJSM, Pars I., vol. II., Zagreb 1878, Liber IV., cap. 65.

³ Ibid., Liber IV., cap. 68.

⁴ Bullettino di archeologia e storia dalmata (Spalato) XV./1892., str. 124-125.

⁵ Hanel J. J., o. c., Reform. cap. 7.

⁶ Ferri R., Zdravstveni propisi dalmatinskih statuta iz Srednjeg vijeka, Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb 1954., str. 138-146.

nagradu, nego je morao bolesnika i dalje liječiti.⁷ U drugom pak paragrafu splitskog Statuta zabranjivalo se komunalnom liječniku udruživanje sa apotekarom.⁸ Drugih nekih propisa u pogledu ličnosti liječnika i njegove službe nema u Statutu, ali to ne znači, da položaj liječnika nije bio pravno reguliran.

Mi znamo, da je liječnika kao i kneza, kancelara, notara i druge komunalne službenike biralo Veliko vijeće i da je na spisku komunalnih službenika liječnik dolazio odmah na drugo mjesto iza kneza.⁹ Premda u spomenutim statutarnim propisima nije pravljena razlika među liječnicima, u sačuvanim dokumentima XIV. vijeka imamo jasno postavljenu razliku između »liječnika fizikusa« i »liječnika hirurga«, koje je, i jednog i drugog, imala u svojoj službi splitska komuna. I premda je o liječnicima splitske komune već pisano,¹⁰ mi smo danas u mogućnosti, da osvijetlimo sa nešto više podataka pojedine ličnosti liječnika i njihov rad, kao i da na osnovu sačuvanih dokumenata upotpunimo listu novim imenima liječnika.

Najstariji poznati stručno školovani splitski liječnik bio je splitski nadbiskup Petar iz Lombardije (1161.-1166.), a za kojega Toma arhida-kon kaže, da je bio »najbolji liječnik«. Osim ovoga znamo još i za liječnika fizika splitskog kanonika Aleksandra, koji se spominje 1217. god.¹¹ Prema dokumentima starog splitskog arhiva u vremenu od 1342. do 1412. godine nalazimo u Splitu poimence kao komunalne fizike ove liječnike: Jakova iz Padove, Bartolomeja, Bolonjina, Ivana, Bonaventuru, Benedikta, Bonazontu iz Verone, Augustina Benibene iz Napulja, Petra iz Parme, Jakova i Franu, od kojih je jedan bio fizik, a drugi hirurg, zatim Stjepana iz Macerate, koji je obavljao ujedno i službu hirurga, pa Tomu iz Rekanatija i na kraju Bandina.¹²

Osim golih imena doznajemo ponešto i iz privatnog života spomenutih liječnika. Tako je sin liječnika Jakova iz Padove Nikola, za kojega se u jednom dokumentu kaže, da je »književna osoba«, primio 24. decembra 1343. prvu tonzuru.¹³ Njegov otac Jakov nije se dugo zadržao u Splitu poslije toga. Nakon što je 15. februara 1344. bio podmiren u svojim potraživanjima od splitske komune,¹⁴ sklopio je s Dubrovčanima ugovor za stupanje u njihovu službu sa godišnjom platom od 300

⁷ Hanel J. J., o. c., Liber III., cap. 46.

⁸ Ibid., Liber III., cap. 47.

⁹ Ferri R., o. c., str. 139.

¹⁰ Novak G., Liječnici, briači i ljekarnici autonomnog Splita, Liječnički vjesnik 53./1931., br. 4, str. 401-403. — Isti, Povijest Splita I., Split 1957, str. 357-359.

¹¹ Grmek M. D., Pregled razvoja medicine u Hrvatskoj od pretpovijesnih vremena do XII. stoljeća, Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb 1954, str. 62-63.

¹² Praga G., Testi volgari spatatini del trecento, Atti e memorie della Società dalmata di storia patria (Zara) II./1927., str. 130.

¹³ Atti e memorie II./1927., str. 159. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 401. — Isti, Povijest Splita I., str. 572-573, nota 1264.

¹⁴ Atti e memorie III.-IV./1934., str. 59.

perpera,¹⁵ pa je na dužnost u Dubrovniku nastupio odmah 21. februara iste godine.¹⁶

Čini se, da magistar Benedikt, koji je izabran za komunalnog fizika na sjednici Velikog vijeća 2. juna 1353. sa godišnjom platom od 150 dukata, umjesto dotadašnjeg liječnika Bonaventure,¹⁷ nije ni stupio na dužnost, jer knez izjavljuje na sjednici od 25. jula, da je Split bez liječnika fizika.¹⁸ Vjerojatno je taj liječnik magistar Benedikt, koji je bio izabran u Splitu, ona ista osoba, koju nalazimo iduće godine u službi Dubrovčana, a za kojega se kaže, da je nekada bio Jevrejin.¹⁹

U već spomenutoj sjednici od 25. jula 1353. Veliko vijeće je zaključilo, da knez i tri suca izaberu jednog poslanika, koji će otići do Venecije ili u koje drugo mjesto, da nađe jednog liječnika uz godišnju plaću do 150 dukata. Tek iz zapisnika sjednice Velikog vijeća od 22. novembra 1353. doznajemo, da je toga dana stupio na dužnost liječnika fizika magistar Bonazonta iz Verone sa platom od 120 dukata godišnje i da je bio potvrđen za godinu dana.²⁰ Kasnije mu je plata bila povišena na 150 dukata.²¹ Taj isti liječnik Bonazonta bio je odlukom Velikog vijeća od 5. marta 1358. stavljen na raspolaganje za nekoliko dana hrvatskom banu.²² Izgleda, da splitska komuna nije uvijek raspolagala gotovinom za isplatu svojih službenika, pa se takav slučaj desio i Bonazonti više puta, da je morao tražiti svoje prinadležnosti od Velikog vijeća.²³

Dokada je magistar Bonazonta bio komunalni liječnik, nije poznato. Njega nasljeđuje Augustin Benibene iz Napulja, koji 25. juna 1369. poravnava svoja potraživanja prema splitskoj komuni u visini od 200 dukata za dvije godine.²⁴ Na njegovo mjesto dolazi magistar Petar iz Parme, koji se te godine javlja više puta kao svjedok,²⁵ dok će neki Desoman pokojnog Baloja sa Brača odrediti u svome testamentu od 3. novembra 1369., da se magistru Petru i komunalnom hirurgu Balda-

¹⁵ Ibid., str. 58-59.

¹⁶ Jeremić R. — Tadić J., Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika II., Biblioteka CHZ 37, Beograd 1939, str. 12.

¹⁷ Bullettino XXXIII./1910., str. 171.

¹⁸ Bullettino XXXIV./1911., str. 89. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 402. — Isti, Povijest Splita I., str. 358.

¹⁹ Jeremić R. — Tadić J., o. c., str. 12.

²⁰ Bullettino XXXIV./1911., str. 93. — Uopredi: Novak G., Liječnici i t. d., str. 402. — Isti, Povijest Splita I., str. 358.

²¹ Bullettino XVII./1894., str. 61. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 402. — Isti, Povijest Splita I., 358.

²² Bullettino XIV./1891., str. 157. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 402. — Isti, Povijest Splita I., str. 358.

²³ Bullettino XV./1892., str. 13, 125; XVII./1894., str. 111.

²⁴ Državni arhiv u Zadru (DAZ) — Splitski arhiv, Notarski spisi Albertola iz Milana, busta 2, vol. VII. (1367.—1369.), fasc. 4., 1. 67.

²⁵ Rismondo VI., Pomorski Split druge polovine XIV. st. — Notarske imbrevijature, Split 1954., str. 59, br. 73, dd. 8. aprila 1369. — DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 1, 1. 10, dd. 1. augusta 1369.

saru iz Bolonje plati za njihov trud oko njegova liječenja koliko oni pošteno zatraže.²⁶

Uz liječnike fizike nalazimo u dokumentima starog splitskog arhiva u vremenu od 1344. do 1395. godine spomena također i o liječnicima hirurzima. Ti hirurzi, kao i liječnici fizici, bili su većinom iz Italije, a to su: Rainald iz Tolentina, zatim Antun, Zilio i Blaž, pa Toma iz Belona, onda već spomenuti Baldasar iz Bolonje, Bernard, pa Ivan iz Rekanatija i Frano Salimbene iz San Elpidija.²⁷

Za hirurga magistra Blaža doznajemo, da, kada je bio u novembru 1352. potvrđivan od Velikog vijeća na još jednu godinu za komunalnog hirurga, stavljeno mu je u dužnost »i da podučava djecu i da vrši svoj hirurški zanat, kako je to i prije radio«. ²⁸ U istoj dužnosti potvrđen je 12. novembra 1353. na još jednu godinu dana.²⁹

Hirurgu Tomu iz Belona³⁰ nalazimo u službi splitske komune u vremenu od 1357. do 1363. godine, koje godine 26. decembra poravnava svoja potraživanja prema komuni,³¹ a 1367. godine je, izgleda, i umro u Splitu, jer se te godine 14. oktobra javlja njegov sin Bolifan kao izvršitelj testamenta svoga oca.³²

U jednom od dokumenata nalazimo, da se već spominjani Baldasar iz Bolonje bavio uz svoj hirurški rad i novčanim poslovima. Tako je on 16. marta 1371. pozajmio Milonu Pribojeviću 4 libre male.³³

Osim već spomenutih komunalnih hirurga, u dokumentima starog splitskog arhiva spominje se 1367. godine hirurg Mladen Pinjata, koji je, izgleda, bio Splitsanin,³⁴ pa Petar Ivanov Ungaro vještak u operaciji mokraćnog kamenca, koji 1. marta 1369. sklapa ugovor, da će operirati Franu sina Staninog iz Splita i Grupšu sina Ivana Grupšića iz Trogira.³⁵

Kao što je već spomenuto, splitski Statut govori o apotekaru u paragrafu, kojim se zabranjuje komunalnom liječniku ortačenje sa apotekarom. Poblize o apotekarskom zvanju kao i funkcijama apotekarskim također se ne govori u Statutu. U splitskim notarskim dokumentima apotekar se naziva »specialis«, »speciarius« i »apothecarius«. Po prvi put nalazimo spomenuta ne samo po imenu, nego uopće apotekara

²⁶ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane i t. d. 1. 52.

²⁷ Praga G., o. c., str. 106—107.

²⁸ Bullettino XXXIII./1910., str. 157. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 401. — Isti, Povijest Splita I., str. 357.

²⁹ Bullettino XXXIV./1911., str. 93. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 401. — Isti, Povijest Splita I., str. 357.

³⁰ Bullettino XIV./1891., str. 155; XVI./1893., str. 172. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 402.

³¹ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. V. (1362.—1363.), l. 203.

³² Ibid., vol. VI. (1366.—1368.), fasc. 1, l. 45 v.

³³ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 3, l. 133.

³⁴ Novak G., Liječnici i t. d., str. 402. — Isti, Povijest Splita I., str. 573, nota 1273.

³⁵ Miscellanea I., izd. Državni arhiv Zadar 1949., str. 9—10. — Grmek M. D., Srednjovjekovni ugovori o liječenju s hrvatskoga područja, Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb 1954., str. 148.

u Splitu, nekog Filipa u aktu od 13. marta 1282. jedne trogirske parnice.³⁶

Kao i drugdje, kao što je već utvrđeno,³⁷ tako i u Splitu, apotekari su se, osim prodaje lijekova, bavili prodajom i drugih potrepština, pa je na pr. apotekar Albert 1345. prodavao u svome dućanu voštane svijeće, konopac, papir i t. d.³⁸ I dok se liječnik birao na godinu dana, za apotekara nalazimo, da je biran na više godina, kao što je slučaj sa nekim Beachinom, kojemu je zaključkom Velikog vijeća od 16. septembra 1352. ponuđeno, da bude komunalni apotekar, a zatim je 9. januara 1354. »potvrđen za još četiri iduće godine sa uobičajenom plaćom«.³⁹

Iz jednog notarskog ugovora sklopljenog između splitske komune 27. aprila 1367. sa apotekarom Nikolom sinom pokojnog magistra Petra iz Ankone vidi se, da je ovaj uz vršenje apotekarske službe morao snabdjeti dućan svim potrepštinama, te da je za to imao godišnju plaću od 150 libara malih, te stan i dućan besplatno od komune.⁴⁰ Taj isti apotekar Nikola kupuje 26. juna 1368. od Dobravca Grizanovića njegovu sluškinju i ropkinju Tvrdislavu iz Osora uz cijenu od 16 libara malih.⁴¹ U Splitu pak ostaje do druge polovine septembra 1369., kada je 19. septembra imenovao svojim zastupnikom ser Jakova Cucija,⁴² te istoga dana unajmio brod Andrije pokojnog Šimuna iz Ankone uz cijenu od 32 dukata, da preveze njega i robu mu u Rekanati i Ankonu.⁴³

Apotekara Nikolu već prije toga naslijedio je apotekar Johanicije iz Firma, koji 24. juna 1369. daje izjavu, da je podmiren u svom potraživanju godišnje plaće od splitske komune.⁴⁴

U dokumentima, ako izuzmemo apotekara Angelila Bartolomejeva iz Barula, koji 1372. prodaje žito i uzajmljuje novac nekim splitskim trgovcima,⁴⁵ nalazimo spomenuta još dva apotekara. Jedan je Petar Ivanov Alegritti, koji 5. oktobra 1403. oprašta dug od 20 libara malih svome rođaku Pribislavu Bilbradiću,⁴⁶ a drugi je Centon de Centonibus iz Venecije, koji se udružuje sa ser Desom Jakovljevim na taj način, što

³⁶ Barada M., Trogirski spomenici II-1, MSHSM 46, Zagreb 1951, str. 193. — Grmek M. D., Ljekarništvo u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima, Acta pharmaceutica jugoslavica (Zagreb) IV./1954., separat str. 2—3.

³⁷ Grmek M. D., Ljekarništvo i t. d., str. 6.

³⁸ Novak G., Liječnici i t. d., str. 401. — Isti, Povijest Splita I., str. 357.

³⁹ *Bullettino* XXXIII./1910., str. 156; XXXIV./1911., str. 95. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 404. — Isti, Povijest Splita I., str. 574, nota 1276.

⁴⁰ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. VI. (1366.—1368.), fasc. 1, 1. 11 v.

⁴¹ *Ibid.*, fasc. 4, 1. 115.

⁴² DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 1, 1. 29 v.

⁴³ Rismondo VI., o. c., str. 69-70, br. 92, 93.

⁴⁴ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Albertola iz Milana, busta 3, vol. VII. (1367.—1369.), fasc. 4, 1. 66 v — 67 r.

⁴⁵ Rismondo VI., o. c., str. 105-106, br. 166.

⁴⁶ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Tome iz Cingula, vol. XIII. (1403.—1404.), fragment, 1. 51. — Ovaj apotekar Petar sigurno je isto lice sa onim apotekarom Petrom, koji ima vrt na Marjanu spomenut 1397. u popisu zemalja splitskog nadbiskupa (vidi: Novak G., Povijest Splita I., str. 532).

je u apotekarsku trgovinu Centonovu ser Desa Jakovljević uložio 100 dukata, pa mu na račun toga 2. marta 1404. ovaj isplaćuje 52 libre male.⁴⁷

Osim spomenutih naziva za apotekarsko zvanje u starim notarskim dokumentima susrećemo i naš domaći naziv »travar«, kojim se naziva Stojko Radojević sin pokojnog Radoja Lučića. Da je izraz »travar«, analogan latinskom izrazu »herbarius«, u ovom slučaju označavao apotekare, uvjerava nas jedan dokumenat iz Dubrovnika iz 1328. godine, a u kojemu se spominje neki »travar« Marin.⁴⁸

»Travara« Stojka Radojevića možemo slobodno ubrojiti, pored Teodozija Leonova i njegova brata Jancija, Kamurcija Franina, Dionizija Ilijina, Komola Franina i druge, među nosioce privrednog života autonomnog Splita u drugoj polovini XIV. vijeka.⁴⁹ Tako 5. februara 1363. mijenja dva svoja zemljišta, jedno na položaju zvanom Na Dragone, a drugo na Visokoj, za jednu kuću sa zemljištem izvjesnog Jeremije,⁵⁰ dok će 12. oktobra 1367. dobiti 70 libara malih od Draška Radoševića.⁵¹ Već 1. februara 1368. travar Stojko će prodati Teodoziju Leonovu i Frani Bivaldovu treći dio jednog svoga broda, zvanog marcelijana, za svotu od 60 dukata,⁵² a odmah 7. februara će Luka Prvačić dobiti od njega 150 libara malih, pa dodavši svojih 90 otići u Zadar, da kupi za obojicu jedan brod.⁵³ Travar Stojko će 10. februara iste godine prodati Veseljku Konjovodi polovinu jednog svog broda za svotu od 50 libara malih,⁵⁴ a 15. maja će dati Radmanu Veseljkoviću i Nikoli Pribojeviću 170 libara malih i jedan svoj brod za trgovanje.⁵⁵

Od ostalih trgovačkih i novčanih operacija ovoga travara poznato je na pr., da 9. maja 1369. uzajmljuje Petru Prvoševu 150 malih libara za trgovanje,⁵⁶ a 16. juna udružuje se sa Dminom Turičićem za zajedničku trgovinu, pri čemu Turičić ulaže svoj brod, a travar Stojko 70 libara malih.⁵⁷ Nadalje 31. jula iste godine uzajmljuje Pomenu Kudslami Desinu Ponkoviću i Petru Milatkoviću svotu od 50 dukata u zlatu,⁵⁸ a isto toliku svotu uzajmljuje 3. augusta Grguru Albertovu i Ratku

⁴⁷ Ibid., 75 v — 76 r.

⁴⁸ Jeremić R. — Tadić J., Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika III. — Additamenta, Biblioteka CHZ 45, Beograd 1940, str. 165.

⁴⁹ Rismondo VI., o. c., str. 15-16.

⁵⁰ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. V. (1362.—1363.), 1. 213.

⁵¹ Ibid., vol. VI. (1366.—1368.), fasc. 1, 1. 44.

⁵² Rismondo VI., o. c., str. 36, br. 27.

⁵³ Ibid., str. 38, br. 32.

⁵⁴ Ibid., str. 38, br. 33.

⁵⁵ Ibid., str. 41-42, br. 41.

⁵⁶ Ibid., str. 61-62, br. 77.

⁵⁷ Ibid., str. 63-64, br. 81.

⁵⁸ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 1, 1. 9. — U ovom dokumentu naziva se »Stoycho trauario filio quondam Radoy Lucich«.

Koprniću iz Trogira, nastanjenom u Splitu.⁵⁹ Istoga dana 3. augusta 1369. uzajmljuje već spomenutom Petru Prvoševu još 50 libara malih za trgovanje.⁶⁰ I na kraju spominjemo, da je 28. augusta 1369. kupio jednu zemlju na Lovretu za 88 dukata, nakon smrti Petra Bogdanova,⁶¹ a za koju je zemlju ovaj testamentom odredio, da se proda i od dobivenog novca napravi kapela u samostanu sv. Marije de Taurello.⁶²

Ovaj promućurni »travar« nije bio rođeni Splitsanin, nego doseljenik, pa se kao takav naziva prosto stanovnikom Splita (*habitator Spaleti*),⁶³ a stanovao je kraj crkve sv. Silvestra kraj novih gradskih vrata, u kući vlasništva samostana sv. Nikole na otoku Visu, te plaćao najamninu od 20 libara malih godišnje.⁶⁴

Premda u Statutu nema pravnih propisa, koji bi se odnosili na brijače i njihov zanat, to ne znači, da u službi splitske komune nije bilo, uz ostale službenike i zanatlije, i brijača. Oni su uz svoju redovitu dužnost, kako je već isticano, obavljali i dio dužnosti liječnika hirurga, naime puštali su bolesnicima krv, vadili zube i t. d.⁶⁵ Jedan od prvih brijača, kojega nalazimo spomenuta u dokumentima arhiva stare splitske komune bio je magistar Antun, kojemu je bilo isplaćeno 12 libara i 12 solida kao ostatak plaće i najma za stan za godinu 1345.—1346.⁶⁶ Dalje poznat je magistar Morettus, koji je 10. oktobra 1352. bio potvrđen na još jednu godinu za komunalnog brijača,⁶⁷ pa opet 9. oktobra 1353. godine,⁶⁸ te se kao komunalni brijač spominje još i 26. decembra 1363. godine,⁶⁹ dok se 27. januara 1370. godine rješava jedan pravni spor pred njegovom brijačnicom.⁷⁰

Uz magistra Morettusa nalazimo spomena o magistru Marku Civiću, koji se spominje 10. juna 1358.⁷¹ i 6. juna 1359. godine, kada je na sjednici Velikog vijeća zaključeno, da se potraži još jedan brijač za komunalnu službu.⁷²

⁵⁹ Ibid., 1. 11.

⁶⁰ Ibid., 1. 11.

⁶¹ Ibid., 1. 19 v.

⁶² Ibid., 1. 76.

⁶³ Rismondo VI., o. c., str. 36, br. 27.

⁶⁴ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 2, 1. 137 v.

⁶⁵ Novak G., Liječnici i t. d., str. 403. — Teja A., *Aspetti della vita economica di Zara dal 1289 al 1409, Parte III*, Zara 1942, str. 110. — Novak G., *Povijest Splita I.*, str. 359.

⁶⁶ Novak G., Liječnici i t. d., str. 404. — *Isti*, *Povijest Splita I.*, str. 574, nota 1275.

⁶⁷ *Bullettino XXXIII./1910.*, str. 157. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 403. — *Isti*, *Povijest Splita I.*, str. 574, nota 1275.

⁶⁸ *Bullettino XXXIV./1911.*, str. 91. — Novak G., Liječnici i t. d., str. 403 — *Isti*, *Povijest Splita I.*, str. 574, nota 1275. — Novak navodi, da je Morettus potvrđen 7. oktobra 1353. godine.

⁶⁹ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. V. (1362.—1363.), fragment, 1. 203.

⁷⁰ Rismondo VI., o. c., str. 80, br. 116.

⁷¹ *Bullettino XV./1892.*, str. 43.

⁷² *Bullettino XVII./1894.*, str. 110.

Spomenuti brijač magistar Marko Civitić bio je, izgleda, još i vrlo okretan i preduzimljiv trgovac. Tako se 11. aprila 1360. udružuje sa krojačem Radošem, kojemu daje 25 dukata da ode u trgovinu do Senja.⁷³ Istoga dana sklapa sa spomenutim krojačem Radošem ugovor, po kojemu ovaj stupa na nauk za 6 godina kod magistra Marka.⁷⁴ O magistru Marku, kojega je otac također bio krojač, a spominje se kao pokojni koncem februara 1368. godine,⁷⁵ nalazimo u vremenu od 1360. do 1369. godine spomena bilo kao svjedoka⁷⁶ ili kao učesnika u raznim trgovačkim poslovima. Tako 12. jula 1367. godine isplaćuje dugujuću svotu od 15 dukata Krasulu mornaru, patronu barkozija pokojnog Ivana Dvoranića iz Zadra, a koju je svotu dugovao skupa sa svojim trgovačkim drugom Pavlom pokojnog Dragoslava.⁷⁷ On će koncem februara 1368. primiti od Dminka i Damjana Mizulića i Radoja Dragoševića 34 dukata kao dio od pozajmljene svote od 50 dukata,⁷⁸ a istoga dana povratit će Zanciju Dujmovu i Ivanu Parčiću dugujuću svotu od 560 libara malih,⁷⁹ dok će godinu dana kasnije 12. januara 1369. dati Nikoli Alegrettijevu 80 libara malih za trgovanje.⁸⁰

Premda je imao svoj vlastiti dućan, pred kojim travar Stojko prodaje Veseljku Konjovodi polovinu svoga broda 10. februara 1368. godine,⁸¹ brijač magistar Marko će 26. augusta 1369. kupiti još jedan dućan od Bone udove pokojnog Radoslava Domonje za svotu od 180 libara malih.⁸²

Na kraju spominjemo notarski ugovor sklopljen 12. maja 1400., kojim Marica žena kalafata Pribila daje svoga sina Marina na nauk brijaču Jurju za vrijeme od 4 godine. Kao svjedok kod toga javlja se klerik Marin, sin ser Danila brijača.⁸³ I dok u Splitu naukovanje traje od 4 do 6 godina, kao što je slučaj kod brijača magistra Marka Civitića, kako smo već rekli, dotle u Zadru⁸⁴ naukovanje traje od 2 do 8 godina.

⁷³ Brandt M., Wyclifova hereza i socijalni pokreti u Splitu krajem XIV. st., Zagreb 1955, str. 202.

⁷⁴ Ibid., str. 293, nota 767.

⁷⁵ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. VI. (1366.—1368.), fasc. 2, 1. 79 v.

⁷⁶ Atti e memorie III.—IV./1934., str. 80, dd. 22. septembra 1360, kada se spominje kao svjedok.

⁷⁷ Rismondo VI., o. c., str. 29, br. 12.

⁷⁸ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Frane iz Bolonje, busta 2, vol. VI. (1366.—1368.), fasc. 2, 1. 79 v.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Albertola iz Milana, busta 2, vol. VII. (1367.—1369.), fasc. 1, 1. 5 v.

⁸¹ Rismondo VI., o. c., str. 38, br. 33.

⁸² DAZ — Splitski arhiv, Notarski spisi Petra iz Sarcane, busta 3, vol. VIII. (1369.—1373.), fasc. 1, 1. 21.

⁸³ Rismondo VI., o. c., str. 111, br. 175.

⁸⁴ Teja A., o. c., str. 24.

Zusammenfassung

ÄRZTE, APOTHEKER UND BARBIERE DES AUTONOMEN SPLIT.

Laut erhaltener Dokumente aus dem alten Archiv des autonomen Split, die heute im Staatsarchiv von Zadar aufbewahrt werden, verfügen wir über Angaben, eine Reihe von Ärzten, Apothekern und Barbieren betreffend, die nebstbei auch chirurgische Eingriffe vornahmen. So kennen wir Ärzte »Physici« und Ärzte »Chirurgi«.

Von Ärzten »Physicis« aus den Jahren 1342 — 1412 sind uns folgende Namen überliefert: Jacobus aus Padua, Batholomäus, Bolonjin, Johannes, Bonaventura, Benedictus, Bonazonta aus Verona, Augustinus Benibene aus Neapel, Petrus aus Parma, Jacobus und Franz, von denen einer »Physicus«, der andere »Chirurgus« war, ferner Stephanus aus Macerata, der zugleich als Chirurg tätig war, ferner Thomas aus Recanti und Bandin. In den Jahren 1344 — 1395 werden den oben namhaft angeführten noch folgende Chirurgen genannt: Rainaldus aus Tolentino, Antonius, Zilio, Blasius, Thomas aus Belona, Baldasar aus Bologna, Bernardus, Johannes aus Recanti und Franciscus Salimbene aus San Elpidio.

Als Apotheker sind aus den Jahren 1345 — 1404 belegt: Albertus, Beachia, Nicolaus aus Ancona, Johannitus aus Firmo, Angelillus, Sohn des Bartholomäus, aus Berulo, Petrus, Sohn des Johannes Alegritti, und Centon de Centonibus aus Venedig. Nebst den oben aufgezählten wird auch des Kräutersammlers (Apothekers) Stojko Radojević Erwähnung getan, der in der zweiten Hälfte des XIV. Jahrhunderts eine der Stützen des Erwerbslebens des autonomen Splits war.

Von den Barbieren, die nebst ihrem Gewerbe auch chirurgische Eingriffe an Kranken vornahmen, werden im Zeitabschnitt von 1345 — 1400 Antonius, Morettus, Marko Civitić, Daniel und Georg genannt. Die Lehrzeit bei den Spliter Barbieren dauerte vier bis sechs Jahre, in Zadar zwei bis acht Jahre.